

DIALÈCTICA AUTOTÈLICA

QUAN EL PROCÉS ÉS EL FI

Marc Boix Vilallonga
Investigador innovador

INTRODUCCIÓ

La dialèctica és un dels mètodes fonamentals de la filosofia per pensar el canvi. De manera molt simplificada, consisteix en la confrontació d'idees oposades que genera una nova comprensió. Tradicionalment, aquest procés s'explica mitjançant tres moments: una tesi, la seva antítesi i una síntesi que les supera.

Tanmateix, alguns autors han suggerit que aquest esquema és incomplet. Més enllà de la síntesi, hi ha la qüestió del **final del procés dialèctic**: cap a on condueix realment la dialèctica? Té un objectiu definitiu o és un moviment que no s'acaba mai?

Històricament, s'han donat tres respostes principals. D'una banda, la dialèctica **teleològica**, segons la qual el procés apunta cap a un fi últim. De l'altra, la dialèctica **negativa**, que

nega l'existència d'aquest fi. I, entre ambdues, la dialèctica **utòpica**, que manté un final només com a horitzó infinitament aproximable.

Aquest article proposa una quarta via: la **dialèctica autotèlica**, una concepció segons la qual la dialèctica no té una fi externa, perquè el procés mateix ja és la seva pròpia fi.

EL PROBLEMA DEL FINAL EN LA DIALÈCTICA

La qüestió clau no és si la dialèctica funciona, sinó **per què funciona i per a què**. Si el procés dialèctic només té sentit perquè apunta cap a un final, aleshores queda subordinat a alguna cosa externa. Però si no hi ha cap final, com es justifica el seu moviment constant?

Aquest dilema apareix de manera clara en el debat contemporani:

- Hi ha autors que entenen la dialèctica com un camí cap a una realització final.
- Altres consideren que la dialèctica és només negació contínua, sense culminació.
- I alguns proposen un final que mai no arriba del tot, però que orienta el procés.

El problema d'aquesta última opció és que introdueix inevitablement l'**esperança** com a motor del moviment dialèctic.

ESPERANÇA I INSATISFACCIÓ

L'esperança funciona com una força que projecta el sentit cap al futur. El procés dialèctic avança perquè s'espera arribar a alguna cosa millor, encara que aquest "millor" no sigui mai plenament assolible.

Ara bé, aquesta estructura té un cost filosòfic: viure orientat cap a un futur que no arriba mai implica una **insatisfacció estructural** amb el present.

Si pensem, per exemple, en l'ideal d'una societat perfectament justa, podem preguntar-nos honestament: quan sabrem que hi hem arribat? La resposta acostuma a ser que sempre es pot millorar una mica més. Això significa que l'objectiu funciona com un horitzó permanentment ajornat.

Així, l'esperança deixa de ser un impuls positiu i esdevé una forma subtil de negació del present.

AUTOTELISME: QUAN EL FI ÉS EL MATEIX PROCÉS

Per sortir d'aquesta tensió, cal introduir un concepte clau: l'**autotelisme**.

Una activitat autotèlica és aquella que no es realitza per arribar a un resultat extern, sinó que **té el seu sentit en el fet mateix de realitzar-la**. No és un mitjà per a una altra cosa: és finalitat en si mateixa.

Aquesta idea ja apareix implícitament en la filosofia moral moderna, però també ha estat desenvolupada en altres àmbits, especialment quan s'oposa a l'**exotelisme**, és a dir, a les activitats que només tenen valor en funció del resultat que produeixen.

Aplicar aquest concepte a la dialèctica obre una possibilitat nova: ¿i si el valor del procés dialèctic no depengués d'un final futur, sinó del seu propi esdevenir?

LA PROPOSTA: DIALÈCTICA AUTOTÈLICA

La dialèctica autotèlica parteix d'una idea senzilla: el procés dialèctic **no necessita esperança** per continuar funcionant.

Hi pot haver un objectiu conceptual, però aquest objectiu no és desitjat ni esperat. No actua com a promesa futura. El procés no s'orienta cap a ell, sinó que simplement es manté actiu perquè és coherent amb la seva pròpia lògica interna.

En aquest sentit, la dialèctica deixa de ser un camí cap a una meta i esdevé un **circuit autosostingut**. El moviment entre tesi, antítesi i síntesi no apunta cap a una resolució definitiva, sinó que retorna contínuament al seu propi inici, enriquit per l'experiència del pas anterior.

El mètode no serveix a un fi: **el mètode és el fi**.

DIFERÈNCIES AMB ALTRES PROPOSTES

Aquesta concepció pot recordar algunes idees provinents d'altres tradicions, com la idea de no forçar els processos o de fluir amb el moment present. Tanmateix, la dialèctica autotèlica no renuncia a l'estructura, ni a la tensió, ni al conflicte conceptual.

No es tracta de passivitat ni de renúncia a l'acció, sinó d'una acció **no projectada cap al futur**, una acció que es justifica per la seva pròpia necessitat interna.

Per això, altres noms possibles com "metadialèctica", "dialèctica cibernètica" o "dialèctica escèptica" resultaven insuficients: cap d'ells expressava amb precisió que la fi no és externa, sinó immanent al procés mateix.

▶▶ CONCLUSIÓ

La dialèctica autotèlica proposa una manera diferent d'entendre el canvi i el sentit. No hi ha una promesa final que justifiqui el moviment, ni una esperança que projecti el valor cap al futur. El valor es troba en el mateix acte de pensar, negar, integrar i recomençar.

Així, el pas de la síntesi a una nova tesi no és un fracàs del procés, sinó la seva culminació natural. La dialèctica no s'esgota perquè no apunta fora d'ella mateixa.

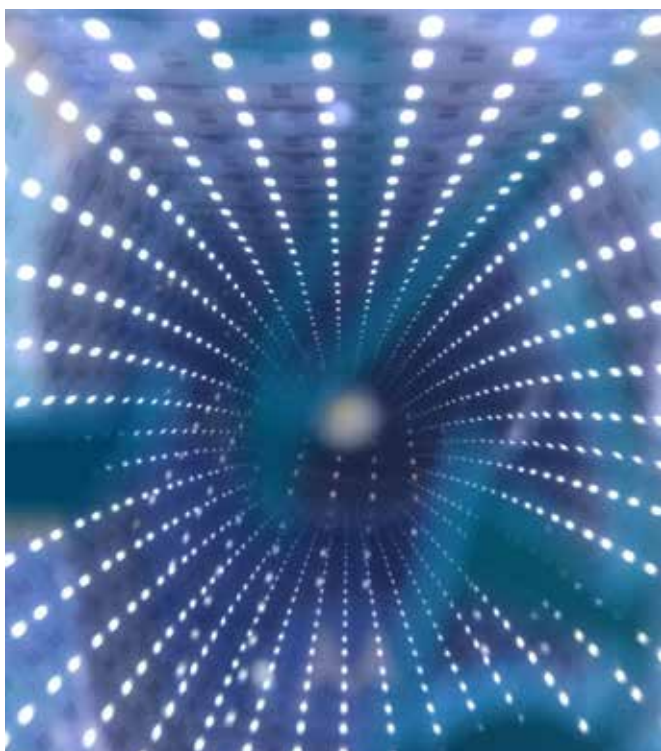
En una formulació breu:

la dialèctica és completa perquè no espera res més que continuar sent dialèctica.

Aquest moviment circular es pot resumir simbòlicament amb un palíndrom:

La ruta nos aportó otro paso natural.

No com a ornament literari, sinó com a imatge d'un procés que avança precisament perquè retorna.

BIBLIOGRAFIA

- ADORNO, T. W. (1973). *Negative dialectics* (E. B. Ashton, Trad.). Continuum. (Obra original publicada el 1966)
- BLOCH, E. (1976). Dialectics and hope. *New German Critique*, (9), 3–10.
- BLOCH, E. (1986). *The principle of hope* (Vols. 1–3; N. Plaice, S. Plaice & P. Knight, Trads.). MIT Press. (Obra original publicada entre 1954–1959)
- CSÍKSZENTMIHÁLYI, M. (1990). *Flow: The psychology of optimal experience*. Harper & Row.
- KANT, I. (1998). *Groundwork of the metaphysics of morals* (M. Gregor, Trad.). Cambridge University Press. (Obra original publicada el 1785)
- LAOZI. (s. IV–III aC). *Tao Te Ching* (Traduccions diverses).
- Stanford Encyclopedia of Philosophy. (2023). *Daoism*. <https://plato.stanford.edu/entries/daoism/>